

Heinrich Harrer

ȘAPTE ANI ÎN TIBET

Traducere de Sanda Munteanu

POLIROM
2024

Cuprins

Prefață	5
Lagărul de internare și tentativele de evadare.....	9
Marșuri nocturne – ziua în ascunzișuri.....	15
Atâtea privațiuni și eforturi – și totul în zadar.....	21
O mascaradă riscantă.....	27
Tibetul nu este dispus să primească străini.....	35
Încă o trecere frauduloasă a graniței	42
La Gartok, reședința viceregului	49
Din nou un drum greu	53
O mănăstire roșie cu acoperișuri aurite: Tradün	58
O scrisoare ne ordonă să plecăm mai departe	64
Kyirong – „Satul fericirii”	68
Primul An Nou în Tibet.....	73
Grijile provocate de permisul de ședere nu mai iau sfârșit	78
Plecarea dramatică din Kyirong	84
Prin defileul Chakhyungla până la lacul Pelgu-Tso.....	87
Un spectacol de neuitat: muntele Everest.....	92
O dorință riscantă, dar ademenitoare: să vedem Lhasa.....	96
Printre nomazi ospitalieri.....	102
Întâlniri periculoase cu bandiții <i>khampa</i>	106
Foame, frig și un cadou neașteptat de Crăciun	112
Salvconductul binecuvântat.....	120
Prapuri multicolori mărginesc ruta pelerinilor.....	124
Tovarășul nostru de noapte – un deținut cu lanțuri la picioare.....	129
Acoperișurile aurite ale Potalei strălucesc.....	134

Doi vagabonzi cer adăpost și ceva de mâncare	137
Suntem senzația orașului Lhasa	141
Bieții refugiați sunt răsfățați.....	144
În vizită la părinții lui Dalai Lama.....	147
Ministerul de Externe tibetan ne dă libertate de mișcare	152
Vizite importante în Lhasa	156
Ospitalitatea generoasă a lui Tsarong.....	162
Tibetanii nu știu ce înseamnă graba.....	165
Suntem iar amenințați cu expulzarea	167
Începe „anul focului și al câinelui”	171
Un zeu își ridică mâna în semn de binecuvântare.....	176
Suntem pentru prima dată solicitați să lucrăm	181
Manifestări sportive la porțile Lhasei.....	183
Ordinul călugărilor Tsedrung.....	191
Cel mai mic fiu al Mamei Sfinte.....	194
Prietenia cu Lobsang Samten	196
Procesiunea spre Norbulingka.....	198
Vrem să-l vedem pe Dalai Lama.....	201
Secetă mare și oracolul din Gadong	207
Viața cotidiană în Lhasa	210
Medici, tămăduitori și prezicători	214
Oracolul de stat	219
Toamnă plină de voie bună în Lhasa	224
Sindrofia pe care am organizat-o de Crăciun.....	230
O perioadă bogată în activitate.....	232
Străinii din Tibet și destinele lor.....	239
Audiență la Dalai Lama	243
Vizităm palatul Potala.....	248
Conspirația călugărilor din Sera	252
Festivități religioase pentru comemorarea lui Buddha	255
Primele însărcinări primite din partea guvernului	258
Muncă și festivități în Grădina Nestematelor.....	263
În locuința proprie – cu tot confortul.....	266

Politica mondială se repercutează și asupra Tibetului	270
Vizita lui Dalai Lama la mănăstiri	273
Descoperirile arheologice ale lui Aufschnaiter	281
Problemele agriculturii tibetane	282
Sport pe gheață la Lhasa.....	284
Operator cinematografic al „reincarnării lui Buddha”.....	285
Catedrala din Lhasa	287
Ospitalitatea tibetană	290
Reorganizarea armatei și intensificarea vieții religioase.....	292
Despre tipografia și cărți	299
Amenajez un cinematograful pentru Dalai Lama	303
Prima întrevedere între patru ochi cu Kundün.....	310
„Henrig, ești păros ca o maimuță”	313
Prieten și profesor al lui Dalai Lama	317
Tibetul este amenințat de China roșie.....	319
Un cutremur de pământ și alte semne de rău augur.....	323
„Încredințați-i puterea lui Dalai Lama!”	327
A paisprezecea reincarnare a lui Chenresi.....	331
Preparative pentru fuga lui Dalai Lama.....	336
Îmi iau rămas-bun de la Lhasa	340
Panchen Lama și Dalai Lama.....	342
Ruta pe care s-a refugiat zeul-rege	344
Tânărul suveran își vede pentru prima dată țara.....	347
Ultimele zile petrecute în Tibet.....	351
Nori grei se adună deasupra palatului Potala	354
După paisprezece ani.....	356
Lupta pentru libertate dusă de tibetani.....	358
Epilog	371
<i>Index</i>	375

Urmează proba de ridicare a greutateii. Un bolovan greu, neted, stă pregătit – probabil că a apucat deja sute de festivități de Anul Nou. El trebuie ridicat și plimbat în jurul catargului pe care este arborat drapelul. Puțini reușesc să o facă. Lumea izbucnește în râs dacă un participant și-a supraapreciat forțele apropiindu-se de bolovan, dar nu poate nici măcar să-l urnească din loc, sau dacă bolovanul alunecă din mâna concurentului, cât pe-aci să cadă și să-i zdrobească degetele de la picioare.

Deodată se aude de la distanță zgomotul făcut de galopul cailor. Se întrerupe repede proba de ridicare a greutateii. Încep cursele de cai! Animalele sosesc deja învăluite într-un nor de praf.

Nici pentru cursele de cai nu există o pistă precis delimitată. Soldații monahali îi lovesc cu bastoanele pe curioșii care ies din rând, tăind imprudent calea cailor. Dar în ultima clipă chiar caii sunt cei ce își deschid drumul. Și acest gen de curse este ceva neobișnuit pentru noi. Pe cai nu vezi călăreți; ei sunt sloboziți de la câțiva kilometri depărtare și aleargă în voia lor printre șirurile de oameni nu prea dispuși să se dea la o parte. Nu au voie să participe decât caii din hergheliile tibetane; fiecare poartă, pe o năframă fixată pe spinare, numele proprietarului. În joc este onoarea grajdului. Firește că învingătorul trebuie să fie neapărat un cal de-al lui Dalai Lama sau de-al guvernului. Dacă unui outsider îi trece prin minte să fie mai rapid decât un cal guvernamental, niște slujitori îl opresc înainte de a ajunge la potou. Alergarea cailor este urmărită cu multă încordare, mulțimea se agită, slujitorii aristocraților urlă, încercând să stimuleze astfel caii; în schimb, nobilii – deși sunt și ei proprietari ai câte unui cal de curse – afișează o atitudine plină de demnitate. Tot alaiul trece într-o vâjăială nebună prin fața noastră, îndreptându-se spre potoul situat în afara orașului.

Nici nu s-a risipit bine norul de praf stârnit de copitele cailor și iată că apar primii alergători. Dar ce grup eterogen! Și la alergări poate participa oricine dorește, așa că se poticnesc tot felul de indivizi, de la bătrâni până la copii. Toți aleargă desculți, picioarele le sunt însângerate și pline de bășici, chipurile desfigurate, abia mai respiră – se vede că nu s-au antrenat în viața lor. Mulți abandonează pe parcurs, înainte de a ajunge la capătul traseului de opt kilometri, dar suferințele lor sunt răsplătite de spectatori doar cu batjocură.

Și iarăși: ultimii alergători șchioapătă încă pe traseu, când se dă startul pentru următoarea probă. Apar din nou caii, dar de data aceasta cu călăreți. Ei sunt întâmpinați cu ovații. Călăreții poartă costume istorice vechi și își biciuiesc cu furie caii pentru a-i îmboldi la performanțe maxime. Spectatorii fac tărațoi și gesticulează – un cal se sperie, își azvârle jos călărețul, acesta aterizează în mijlocul mulțimii. Dar așa ceva nu deranjează pe nimeni.

Cu această probă, întrecerile sportive de pe Parkhor au luat sfârșit. Apar toți învingătorii cu plăcuțe de lemn în mână; pe ele este notată ordinea în care au ajuns la finiș. Sunt peste o sută de alergători și aproape tot atâția călăreți. Membrii juriului le înmânează panglici albe și colorate, dar mulțimea nu aplaudă, acest obicei nefiind cunoscut aici. Poporul râde și hăulește, bucurându-se ori de câte ori descoperă vreo situație mai comică. A avut parte de spectacolul dorit.

În încheiere au loc jocurile hipice pe o pajiște mare din afara Lhasei.

Ne-am amestecat în mulțimea care se îmbulzește și suntem bucuroși că un aristocrat ne invită în cortul său. Aceste corturi bogat ornamentate oferă un tablou minunat. Ele se înalță unul lângă altul, în ordinea ierarhică a rangului proprietarilor, sunt făcute din mătăsuri și brocarturi scumpe și împodobite cu ornamente prețioase. Dacă adăugăm și veșmintele bogate ale bărbaților și femeilor – o adevărată simfonie de culori! Funcționăria laică poartă, de la rangul al patrulea în sus, haine de mătase de un galben intens și pălării de forma unei farfurii, tivite cu blană de vulpe albastră. Aceste vulpi se importă din Hamburg! Vulpile albastre autohtone nu li se par tibetanilor suficient de bune. Nu numai femeile, ci și bărbații vor să se eclipseze unul pe altul în ceea ce privește calitatea veșmintelor. Pasiunea tipic asiatică pentru fast i-a determinat să întrețină legături cu numeroase țări ale lumii, deși în rest nu sunt mari cunoscători ai geografiei universale. Dar vulpile albastre sosesc din Hamburg, perlele de cultură din Japonia, peruzelele din Persia via Bombay, corali din Italia, iar chihlimbarul din Berlin și Königsberg. Eu însumi am scris mai târziu multe scrisori în lumea întregă, deoarece câte un nobil bogat dorea să comande una sau alta. Fastul și pompa sunt aici o necesitate organică, trebuind să se vadă în îmbrăcăminte și cu ocazia tuturor

ceremoniilor. Poporul simplu nu cunoaște luxul, dar îi place să-l vadă etalat de stăpânii săi, manifestând cu atât mai multă deferență față de puterea lor. Marile festivități sunt, de fapt, o exhibare a puterii și a fastului, iar înalții *Bönpo* știu că trebuie să vină în întâmpinarea acestei dorințe a poporului. În ultima zi a festivităților, când cei patru miniștri ai cabinetului își schimbă pălăriile lor prețioase cu pălăriile cu franjuri roșii ale slujitorilor lor pentru a marca în felul acesta, timp de o clipă, egalitatea dintre ei și popor, ovațiile și admirația nu mai cunosc limite.

Și acum să ne întoarcem la jocurile hipice.

Este cel mai popular punct din program, probabil un vestigiu al trecerii în revistă a armatei practice odinioară. Pe vremea aceea cavalerii feudali trebuiau, la anumite intervale, să-și prezinte trupele, dovedind în felul acesta că sunt în orice clipă pregătiți să facă față unui război. Acest sens s-a pierdut de mult; dar numeroase amănunte din jocurile hipice amintesc încă de perioada războaielor și de influența mongolilor, despre a căror bravură se povestesc și în ziua de azi tot felul de minunății.

Am admirat și acum agilitatea incredibilă a tibetanilor. Fiecare familie nobiliară pune la dispoziție câțiva participanți la aceste jocuri, străduindu-se să-i aleagă pe cei mai pricepuți pentru a cuceri un loc cât mai bun în clasament. Concurenții trebuie să-și dovedească măiestria în probele de călărie și de trageri; drept să spun, am fost tot timpul uluit privindu-i. Aproape că stau în picioare pe șaua și, în timp ce calul trece în galop prin fața unei ținte atârnată undeva, ei învârtesc deasupra capului flinta cu fitilul fumegând și trag, în unghi drept, spre ea. În clipa următoare au schimbat flinta cu arcul și săgeata – și iată că ovațiile mulțimii ne arată că au nimerit ținta și de data asta. Sunt aproape ireale dexteritatea cu care tibetanii mănuiesc armele și repeziciunea cu care o schimbă pe una cu alta!

Guvernul tibetan dă dovadă, și cu ocazia acestor festivități, de o ospitalitate deosebită chiar și față de străini. Toate reprezentanțele străine au la dispoziție corturi luxoase, iar slujitorii și ofițerii de legătură le îndeplinesc toate dorințele.

Am văzut foarte mulți chinezi pe teren. Îi deosebești imediat de tibetani, deși aparțin aceleiași rase. Ochiul tibetanilor nu sunt chiar oblici, forma feței lor este mai plăcută, iar obrații sunt rumeni.

Numeroși chinezi au renunțat la veșmintele chinezești luxoase, înlocuindu-le cu haine europene; mulți poartă ochelari, fiind mai puțin conservatori în această privință decât tibetanii. Îndeobște este vorba despre negustori care trăiesc în Lhasa, dar, prin relațiile cu patria lor, pot întreține legături comerciale foarte avantajoase. Le place viața de aici și uneori se stabilesc definitiv în Lhasa. Această hotărâre are motive bine întemeiate. Chinezii sunt în majoritate fumători pasionați de opiu; în Tibet, unde fumatul nu este privit cu ochi buni de autorități, fiind pe alocuri chiar pasibil de pedeapsă, nu există o interdicție propriu-zisă pentru fumatul opiuului. Este adevărat că uneori și băștinașii mai pun mâna pe câte-o pipă cu opiu, seduși de exemplul chinezilor. Dar autoritatea guvernului se manifestă și în această situație. Fumatul opiuului nu poate lua proporțiile unui viciu extins, deoarece guvernanții țin sub control, cu ochi de vultur, fumatul în genere. Ce-i drept, poți cumpăra în Lhasa țigărete de orice marcă, dar fumatul este interzis în birouri, pe stradă, în timpul ceremoniilor; iar în perioada Anului Nou, când puterea se află în mâinile călugărilor, se interzice chiar și vânzarea țigărilor.

În schimb, toți tibetanii trag tutun pe nas. Oamenii din popor și călugării folosesc tutun de prizat de fabricație proprie, ca stimulent. Fiecare se mândrește cu amestecul său; iată de ce, când doi tibetani se întâlnesc, își scot mai întâi cutia cu tutun și își oferă unul altuia o priză. Cu această ocazie, fiecare se laudă puțin și cu cutia în care păstrează tutunul. Găsești cutii de toate calitățile, de la cea mai ieftină până la flaconul de jad în montură de aur. Pulberea este pusă, cu voluptate, pe unghia degetului mare și apoi... Tibetanii sunt cu adevărat rutinați în acest domeniu și scot nori uriași de praf pe gură fără să strănute o singură dată. Cel ce începea de fiecare dată să strănute îngrozitor eram eu – spre marele amuzament al celor din jurul meu.

În Lhasa trăiesc și nepalezi. Luxus îmbrăcați, corpolenți, se vede că acestor negustori le merge foarte bine aici. În baza unui tratat vechi, ei sunt și în ziua de azi scutiți de impozite – Tibetul a fost obligat să facă asemenea concesiile în urma unui război – și se pricepe să profite din plin de această facilitate. Cele mai frumoase prăvălii de pe Parkhor le aparțin; sunt negustori rafinați, înzestrați cu un al șaselea simț pentru „afaceri bune”. De cele mai multe ori

familiile lor rămân în patrie, iar mai târziu se întorc și ei acasă – spre deosebire de chinezi, care preferă să se căsătorească cu tibetane, având căsnicii exemplare.

Cu ocazia festivităților oficiale, reprezentanța diplomatică nepaleză iese în evidență ca o insulă și mai pitorească în tabloul oricum colorat al mulțimii. Veșmintele nepalezilor le eclipsează pe toate celelalte, în ciuda bogăției și splendorii generale a culorilor, iar tunicile militare roșii ale soldaților *Gurkha* – garda lor personală – sunt vizibile de la distanță.

Soldații *Gurkha* se bucură de o anumită faimă la Lhasa. Sunt singurii care îndrăznesc să nesocotească interdicția de a pescui. Când guvernul tibetan află ceva în acest sens, depune o plângere oficială la reprezentanța nepaleză. Și atunci începe o comedie nostimă. Contravenienții trebuie, firește, pedepsiți, căci reprezentanța ține foarte mult să aibă relații bune cu guvernul. Dar stăpânii nu sunt totdeauna nevinovați, deoarece și domnii sus-puși din Lhasa apreciază un preparat de pește mâncat în taină. După un mare târăboi, păcătoșii sunt condamnați la biciuire. Dar – culmea! – executarea pedepsei nu le provoacă deloc dureri...

Niciun om din Lhasa nu ar avea curajul să meargă la pescuit. Există un singur loc în tot Tibetul unde pescuitul este permis. Acesta se găsește pe malul râului Tsangpo, în mijlocul unui deșert de nisip. Acolo nu cresc cereale; nu trăiesc vite fiindcă nu există pășuni. Iată de ce pescuitul este unica sursă de hrană; legea a făcut deci aici o concesie. Firește că populația acestui sat este considerată de rang inferior, întocmai ca breasla măcelarilor sau fierarilor.

Numeric, mahomedanii reprezintă o parte considerabilă a populației orașului. Ei au o moschee proprie și se bucură de libertate religioasă deplină. Aceasta este una dintre cele mai frumoase trăsături ale poporului tibetan: în ciuda supremației absolute a monahilor, nu există fanatism și nici tentative de convertire, orice altă religie fiind respectată în toate privințele.

Musulmanii sunt în cea mai mare parte imigranți din India, care s-au amestecat cu tibetanii. În conformitate cu tendința lor spre prozelitism, pretindeau la început ca soțiile tibetane să treacă la islamism. Dar guvernul a intervenit, permițând căsătoria tibetanelor cu musulmani doar dacă ele puteau să-și păstreze credința. Femeile, precum și fetele născute din aceste căsătorii mixte au

rămas credincioase portului tibetan, cu șorturile frumoase, în dungi oblice, iar vălul islamic și-l pun doar simbolic, ca să-și acopere capul. Bărbații atrag atenția prin fesuri și turbane. Și ei sunt în majoritate negustori, având legături bune cu India, mai ales cu Kashmirul.

Cu ocazia jocurilor hipice vezi pe pajiștea întinsă, ca pe o tavă, toate etniile care trăiesc în Lhasa.

Mai există și un amalgam de ladhaki, bhutanezi, mongoli, sikki-mezi, cazaci și cum s-or mai fi numind toate semințiile învecinate. O specie aparte sunt așa-ziii Hui-Hui, mahomedani chinezi din provincia Kuku-Nor; ei dețin supremația în abatoarele aflate într-un cartier separat, în afară de Lingkhor. În general, sunt priviți puțin de sus, uciderea animalelor contravenind preceptelor budiste. Dar își au și ei templul propriu.

Pe cât de diferiți sunt prin religie, rasă și obiceiuri, pe atât de bine se înțeleg cu toții când se întâlnesc cu ocazia festivităților de Anul Nou. Chiar și corturile celor doi mari rivali care luptă să intre în grațiile Tibetului – englezii și chinezii – stau pașnic unul lângă altul.

După jocurile hipice și tragerile cu arcul, festivitățile se încheie cu o competiție între nobili. Nu am văzut în viața mea așa ceva și nici nu aș fi crezut că este posibil. Se întinde o perdea colorată în fața căreia sunt atârinate inele de piele așezate concentric în jurul unei ținte negre cu un diametru de aproximativ cincisprezece centimetri. Un țintaș ia poziție la o distanță de treizeci de metri și trage cu arcul spre ținta neagră. Săgețile scot sunete ciudate în timpul zborului, putând fi auzite până departe. Am luat, mai târziu, una în mână și am examinat-o cu atenție. În loc de vârf, săgeata avea un cap de lemn găurit; aerul care trecea în timpul zborului prin aceste găuri scotea sunetele acelea muzicale neobișnuite. Arcașii nimereau cu atâta precizie ținta cu aceste săgeți, încât aproape fiecare dintre ele lovea discul interior. Și nobilii erau răsplățiți cu panglici albe.

După încheierea festivităților, seniorii feudali se întorc în oraș într-un cortegiu grandios. Iar poporul stă pe marginea drumului, admirând fără nicio invidie fastul etalat de semizeii săi. Este sătul și mulțumit. Ochii și urechile au avut parte de spectacol, iar inima credincioșilor își mai extrage multă vreme seva din misticismul